

Sosyal Beceri Eğitimi

Editörler:

M. Engin DENİZ

Ali ERYILMAZ

4. Baskı

Editörler: Prof. Dr. M. Engin DENİZ - Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ

ISBN 978-605-241-991-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2019, Ankara

4. Baskı: Temmuz 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1

İskitler/ANKARA

Tel: (0312) 341 10 20

Faks: (0312) 341 30 50

Yayıncı Sertifika No: 47771

Matbaa Sertifika No:26062

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

“Her birimiz tek kanatlı melekleriz ve bizler ancak birbirimizi kucaklayarak uçabiliriz.”

(Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî)

Sosyal beceri davranışları bireylerin yaşamları boyunca kişisel becerileri, kişilerarası becerileri, eğitim ortamları ya da iş yaşamındaki başarıları açısından kritik öneme sahiptir. Sosyal becerilerinin öğrenilebilir davranışlar olması özellikle okullara da önemli bir misyon yüklemektedir. Çünkü çocukların uygun sosyal becerileri öğrenmeleri ileriki yaşamlarında onların çevreleri ile etkili iletişim kurmalarına olanak sağlayacaktır. Bu beceriler, arkadaşlık ilişkileri, duyuları düzeltme, iletişim, öfke kontrolü, problem çözme, stresle başa çıkma, empatik tutum, öz düzeltme gibi becerileri içermektedir.

Sosyal beceri davranışlarına sahip çocuklar akranlarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmektedirler, aynı zaman da okula uyum ve akademik başarılarına da olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu beceriler çocukların okul içi ve dışı etkinliklere katılmaları ve kendilerini ifade etmeleri açısından da önemlidir. Bu becerileri kazanmada çocuklara hem okul ortamında hem de aile ortamında uygun rol modeli sunmakta gerekmektedir.

İnsanlar çevreleriyle iletişim kurma ve bu iletişimi devam ettirme çabası içerisinde bulurlar. Sosyal ilişkiler kurarak insan çevresiyle etkileşim içinde bulunur. Bu etkileşim sürecinde sağlıklı ilişkiler kurabilmek ancak yeterli sosyal becerileri kazanmakla gerçekleşebilir. Dolayısıyla yeterli sosyal beceriye sahip olan bireyler diğer insanlarla etkili ilişkilerde bulunabilir, diğer insanların göndermiş oldukları mesajları alabilir ve uygun tepkiler verebilirler ve duygularını etkili bir şekilde ifade edebilirler.

Böylesi önemli bir konuya kaynaklık etmesi hedeflenen bu kitap hem üniversite öğrencileri hem de öğretmenlerimizin yararlanabilmesi için hazırlanılmıştır. Diğer taraftan konuya ilgi duyan tüm araştırmacılar ve okuyucularında yaralanması hedeflemiştir. Kitap on bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm sosyal beceriye girişle başlamakta ve sırasıyla duygu düzeleme, iletişim becerileri, beden dili, utangaçlık, atılganlık, arkadaş ilişkileri, öz düzenleme, bilişsel düzenleme ve anlaşmazlık çözümü ve sosyal beceri müdahale programları kitapta yer almaktadır.

Sosyal Beceri Eğitimi kitabının ortaya çıkmasında özverili ve titiz çalışmalarından dolayı tüm yazarlarımıza en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. Kitabın basımını üstlenen PEGEM Akademi yayıncılık ekibine de şükranlarımızı sunarız.

Yararlı olması dileğiyle.

İstanbul, Temmuz 2023

Editörler

Prof. Dr. M. Engin DENİZ

ORCID No: 0000-0002-7930-3121

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

ORCID No: 0000-0001-9301-5946

Bölümler ve Yazarları

Editörler: Prof. Dr. M. Engin DENİZ – Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

1. Bölüm: Sosyal Beceriye Giriş

Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ, *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-4532-6827

2. Bölüm: Duygu ve Duyguları Düzenleme

Prof. Dr. Müge YILMAZ, *Gümüşhane Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-5171-1422

Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0001-9506-6528

3. Bölüm: İletişim Becerileri

Prof. Dr. Coşkun ARSLAN, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-0247-9847

Doç. Dr. H. İrem ÖZTEKE KOZAN, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-3516-4895

4. Bölüm: Beden Dili

Prof. Dr. Tuncay AYAS, *Sakarya Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-2613-5643

5. Bölüm: Utangaçlık

Prof. Dr. Mustafa KOÇ, *Düzce Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-8644-4109

Arş. Gör. Samet MAKAS, *Sakarya Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-9896-4013

6. Bölüm: Çocuk ve Ergenlerde Atılganlık Eğitimi

Prof. Dr. Ercan KOCAYÖRÜK, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-3655-4158

7. Bölüm: Arkadaşlık İlişkileri

Doç. Dr. Çiğdem YAVUZ GÜLER, *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-1607-0789

Klinik Psikolog İlgin ÇAKMAK, *Üsküdar Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-6487-6891

8. Bölüm: Öz Düzenleme

Prof. Dr. Fuat TANHAN, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-1990-4988

9. Bölüm: Bilişsel Düzenleme ve Anlaşmazlık Çözümü

Prof. Dr. Fatma Ebru İKİZ, *Dokuz Eylül Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-4381-1658

Kemal Balkan, *Dokuz Eylül Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0001-6623-0325

Arş. Gör. Gözde ŞENSOY, *Uşak Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-1420-5771

10. Bölüm: Sosyal Beceri Müdahale Programları

Prof. Dr. Diğdem Müge SİYEZ, *Dokuz Eylül Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0003-4724-3387

Doç. Dr. Yağmur SOYLU, *Dokuz Eylül Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0002-5562-6233

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

SOSYAL BECERİYE GİRİŞ

Giriş.....	2
Sosyal Becerilerin Tanımı.....	2
Sosyal Becerilerin Boyutları.....	3
Sosyal Becerilerin Kuramları.....	7
Psikanalitik Kuram ve Sosyal Beceri.....	7
Psikososyal Gelişim Kuramı ve Sosyal Beceri.....	7
Davranışçı Kuramlar ve Sosyal Beceri.....	8
Bilişsel Kuramlar ve Sosyal Beceri.....	9
Bağlanma Kuramları ve Sosyal Beceri.....	10
Ekolojik Kuram ve Sosyal Beceri.....	10
Sosyal Becerilerin Ölçülmesi.....	11
Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi.....	14
Sosyal Becerilerin Yaşamımızdaki Önemi Nedir?.....	14
Sosyal Beceri Eksikliklerinin Belirlenmesi.....	14
Sosyal Becerilerin Okul İklimine Etkisi.....	16
Sosyal Beceri Müdahaleleri.....	16
Sosyal Beceri Geliştirmede Etkili Olan Faktörler.....	17
Eğitim Bağlamında Yapılması Gerekenler.....	18
Özet.....	24
Değerlendirme Soruları.....	24
Kaynaklar.....	27

2. BÖLÜM

DUYGU VE DUYGULARI DÜZENLEME

Duygu Nedir?.....	30
Duygu Oluşumu.....	33
Duygu Kuramları.....	35
Duyguları Yönetme.....	39
Özet.....	43
Değerlendirme Soruları.....	45
Kaynaklar.....	48

3. BÖLÜM

İLETİŞİM BECERİLERİ

İletişim Nedir?	52
Sözel Olmayan İletişim	53
Yüz ve Beden Kullanımı	53
Mekan Kullanımı ve Mesafeler	54
Sesin Kullanımı	55
Aksesuar, Araçlar ve Dış görünüm	55
İletişimde Temel Beceriler	55
Dinleme	56
Etkin Dinleme	57
Dinlemenin İletişime Etkisi	57
Dinlemede Sözsüz Davranışlar	58
Dinlemenin Aşamaları	59
Dinlemenin Önündeki Engeller	60
Tam Dinleme	62
Kendini Açma	62
Psikolojik Danışmanın Kendini Açığa Vurması	63
Empati	64
Empati ve Sempatı	66
Danışma Sürecinde Duyguları İfade Etme	66
Psikolojik Danışma Sürecinde Danışana Duygularını Dile Getirmesinde Yardımcı Olma	67
Açık İletişim Kurma	67
Özet	67
Değerlendirme Soruları	68
Kaynaklar	71

4. BÖLÜM

BEDEN DİLİ

İletişimde Kişiler Arası Mesafe	77
Beden Dilinin Avantaj ve Dezavantajları	79
Eğitim Ortamında Beden Dili	80
Özet	86
Değerlendirme Soruları	87
Kaynaklar	89

5. BÖLÜM

UTANGAÇLIK

Utangaçlığın Tanımı.....	92
Normal Utanma Duygusu ile Patolojik Utanma Duygusu	92
Utangaçlığın Boyutları.....	95
Utangaçlık ile İlgili Kuramlar	97
Yaklaşma-Kaçınma Kuramı.....	97
Kişilik Özelliği Araştırmacıları	98
Davranışçı Kuram.....	98
Psikanalitik Kuram	98
Diğer Yaklaşımlar	98
Utangaçlığın Ölçülmesi	99
Özet	100
Değerlendirme Soruları.....	101
Kaynaklar.....	103

6. BÖLÜM

ÇOCUK VE ERGENLERDE ATILGANLIK EĞİTİMİ

Uyum Süreci Olarak Sosyalleşme.....	106
Atılganlık Nedir?	107
Okullarda Atılganlık Eğitimi.....	109
Çocuk ve Ergenlerde Atılganlık: Sorunlar ve Programlar	110
Atılganlık Nasıl Geliştirilebilir?	110
Sosyal Beceri Gelişiminde Ebeveyn Rolü.....	113
Sonuç ve Öneriler	116
Özet	118
Değerlendirme Soruları.....	119
Kaynaklar.....	120

7. BÖLÜM

ARKADAŞ İLİŞKİLERİ

Arkadaşlık: Tanımı ve Hayatımızdaki Yeri	124
Arkadaşlığa İlişkin Yaklaşımlar	127
Arkadaşlığın Kurulması:.....	129
Yaşam Boyu Arkadaşlık.....	130
Çocukluk Dönemi ve Arkadaş İlişkileri	131
Ergenlik Dönemi ve Arkadaş İlişkileri.....	132

Yetişkinlik Dönemi ve Arkadaş İlişkileri.....	133
Yaşlılık Dönemi ve Arkadaş İlişkileri.....	134
Cinsiyet ve Arkadaş İlişkileri.....	135
Karşı Cins ile Arkadaşlık.....	137
Özel Gereksinimli Bireyler ve Arkadaşlık.....	138
Arkadaşlığın Faydaları ve Risk Faktörleri.....	140
Arkadaşlığın Ölçülmesi.....	141
Arkadaş İlişkisi Bir Beceri mi? Geliştirilebilir mi?.....	144
Özet.....	148
Değerlendirme Soruları.....	149
Kaynaklar.....	151

8. BÖLÜM

ÖZ DÜZENLEME

Öz Düzenleme ile İlgili Kavramlar.....	162
Yürütücü İşlev.....	162
Öz Düzenleme ve Öz Kontrol.....	163
Çaba Gerektiren Kontrol.....	163
Haz Erteleme.....	163
Duygu Düzenleme.....	164
Öz Düzenleme ile İlgili Yedi Anahtar Prensipten.....	164
Öz Düzenlemeyi Bağlamsal Olarak Anlamak.....	165
Öz Düzenleme Alt Boyutlar.....	166
Davranışı Düzenleme.....	166
Duygusal Düzenleme.....	168
Dikkati Düzenleme.....	169
Öz Düzenlemenin Kuramsal Temelleri.....	170
Öz Düzenlemeli Öğrenme.....	171
Öz Düzenlemeli Öğrenen Bireylerin Özellikleri.....	171
Öz Düzenlemeli Öğrenme Stratejileri.....	172
Öz Düzenlemeli Öğrenmeyi Destekleyen Öğrenme-Öğretme Süreçleri.....	172
Öz Düzenlemeli Öğrenmenin Gelişimini Engelleyen Unsurlar.....	174
Öz Düzenlemenin Gelişimi.....	175
Öz Düzenlemenin Ölçülmesi.....	178
Öz Düzenleme Becerilerinin Geliştirilmesi.....	180
Özet.....	182
Değerlendirme Soruları.....	183
Kaynaklar.....	186

9. BÖLÜM

BİLİŞSEL DÜZENLEME VE ANLAŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ

Bilişsel Düzenleme ve Anlaşmazlık Çözümü	192
İnsan Hayatında ve Sosyal Becerilerde Düşüncenin Rolü ve Önemi.....	193
Şemalar.....	193
Bilişsel Çarpıtmalar	194
Önyargı ve Etkisi.....	196
Bilişsel Yeniden Yapılandırma.....	197
Bilişsel Duygu Düzenleme	197
İkna Becerisi ve Dikkat Edilecek Unsurlar.....	198
Anlaşmazlık Çözümü	199
Çatışma	201
Çatışmaya İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	202
Çatışma Nedenleri.....	203
Çatışma Türleri	205
Çatışma Eylem Stilleri.....	207
Çatışma Çözüm Yolları.....	208
Özet	214
Değerlendirme Soruları.....	214
Kaynaklar.....	217

10. BÖLÜM

SOSYAL BECERİ MÜDAHALE PROGRAMLARI

Sosyal Beceri Müdahale Programlarında Kullanılan Teknikler ve Bu Tekniklerin Kuramsal Dayanakları	223
Sosyal Beceri Programlarının Geliştirilmesinde Dikkat Edilmesi Gerekenler	225
Okul Temelli Sosyal Beceri Müdahale Programları	226
Sonuç ve Tartışma	243
Özet	245
Değerlendirme Soruları.....	246
Kaynaklar.....	249

1. BÖLÜM

SOSYAL BECERİYE GİRİŞ

Prof. Dr. Zeynep KARATAŞ

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Kazanımlar

Bu bölümü okuyan kişi;

- Sosyal becerinin ne olduğunu öğrenir.
- Sosyal Becerinin boyutlarını bilir.
- Sosyal beceri kuramlarını öğrenir.
- Sosyal becerinin nasıl geliştirileceğinin farkına varır.

Hazırlık Soruları

- Sizce sosyal beceri nasıl tanımlanır, boyutları hangileridir?
- Sosyal beceri kuramları hangileridir?
- Sosyal beceri nasıl geliştirilir?

Anahtar Kelimeler: Sosyal Beceri, İletişim, Aile, Okul

Giriş

Hangi yaşta olursa olsun bireyler günlük yaşamda girdikleri bütün sosyal ortamlarda bazı sosyal becerilere ihtiyaç duyarlar. Bu beceriler ailede temellendiği gibi, kişilik özellikleri, eğitim ortamları ve birtakım ek eğitimlerden de etkilenecek şekilde değiştirilebilir. Başkasına selam verme, diğerlerinin selamını alma, sorun çözme, öfke kontrolü, duygulara odaklanıp kontrol etme becerileri gibi günlük yaşamı kolaylaştıracak farklı becerileri kapsayan sosyal beceriler bireyin toplum içerisinde sağlıklı yollarla iletişim kurmasını kolaylaştıran ve topluma uyumu ile bu uyumdan elde ettiği doyumla yaşama bakış açısını şekillendiren becerilerdir. Bu bölümde sosyal becerinin ne olduğu, boyutları, kuramsal temelleri, nasıl ölçülebileceği, nasıl geliştirilebileceği ve eğitim bağlamında yapılması gerekenler ele alınmıştır.

<https://www.gadoe.org/Curriculum-Instruction-and-Assessment/Special-Education-Services/Documents/IDEAS%2013%20Handouts/Social%20Skills%20in%20the%20Classroom%20ppt.pdf>

Sosyal Becerinin Tanımı

Bireyin çeşitli sosyal ortamlarda anlaşmasına ve uyum sağlamasına yardımcı olan davranış bileşenleri olarak ifade edilen sosyal beceriler “a) bireyin pozitif sosyal ilişkileri başlatmasına ve sürdürmesine izin veren, b) akran kabulüne ve tatmin edici bir okul uyumuna katkıda bulunan ve c) bir bireyin daha büyük sosyal çevre ile etkili bir şekilde başa çıkmasına izin veren yetkinlikler kümesi” olarak tanımlanmaktadır. Sosyal beceriler, duygularımızı tanıma ve yönetme, başkalarına karşı

ilgi ve şefkat geliştirme, pozitif ilişkiler kurma, sorumlu kararlar alma ve zorlayıcı durumları yapıcı ve etik olarak ele alma odaklı olarak sosyal ve duygusal bağlamda da tanımlanabilmektedir.¹ Sosyal beceriler, diğerleri ve çevre ile olumlu etkileşimi teşvik eden davranışlardır. Bu becerilerden bazıları empati göstermek, grup etkinliklerine katılmak, cömertlik, yardım etmek, başkalarıyla iletişim kurmak, pazarlık yapmak ve problem çözmeyi içerir.²

Sosyal Becerinin Boyutları

Sosyal beceriler alan yazında farklı boyutlarda ele alınmıştır.^{3,4,5,6} Bu boyutlardan bazıları aşağıda açıklanmıştır.

İlişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri:

Bu beceri bireyin yeni bir ortama girdiğinde başkalarına kendini tanıtabilmesi, herhangi bir kişilerarası ilişkiyi başlatarak, sağlıklı olarak sürdürebilme becerisini ifade eder. Bu beceriler içerisinde, diğer bireylere selam verme, onların selamını alma, kendini kolaylıkla ifade edebilme, diğerleri ile iletişimde göz kontağı kurarak konuşmayı başlatıp sürdürebilme ve sonlandırabilme, soru sorma, teşekkür etme, dinleme, iltifat etme, yardım isteme, özür dileme, yönerge verme, ikna etme gibi beceriler yer alır.

İlişkiyi sürdürme becerisi içerisinde tebrik ve takdir etme becerisi de vardır. Birey diğerlerinin elde ettiği bir başarıya ya da onlar için önemli ya da zor bir durumun üstesinden geldiklerinde onları içtenlikle ve samimiyetle tebrik ve takdir edebilir. Bu beceriyi gösteren birey diğerlerine gösterdiği bu saygıyı kendisine de kolaylıkla gösterebilmektedir. Yani birey diğerlerini tebrik ve takdir ettiği gibi kendisini de tebrik ve takdir edebilir. Tebrik ve takdir etme becerisi ilişkiyi başlatma ya da sürdürmede oldukça önemlidir.

Grupla bir işi yürütme ve uyma becerileri:

Bu beceri grupla çalışılması ya da grupla hareket edilmesi gereken ortamlarda bireyin grup etkinliklerine rahatlıkla katılarak, grupla bir işe başlayıp, sürdürme ve o işi bitirebilmeye uyumunu gösteren bir beceridir. Grupla hareket edebilme becerisi bireyin sosyal ortamlara girmesini kolaylaştıran bir beceridir. Başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma, sorumluluk alma, şikayet iletme vb. beceriler bu tür becerilerdendir. Yönergelere uyma, kurallara uyma, materyalleri paylaşma, ödevini tamamlama, farklı sorumluluklarını yerine getirme, olumlu eleştiri durumunda uygun davranış sergileme ise uyma becerilerine örnek gösterilebilir.